

Наталія Марадик
Пряшівський університет

Інструментарій дослідження партійних систем у країнах В4 та інших країнах ЦСЄ

Загальновідомим є той факт, що ключову роль у транзитних суспільствах відіграє політичний плюралізм. Політичний плюралізм сприяє підвищенню ефективності народовладдя, залученню в політичну діяльність широких верств населення, легалізує політичну опозицію, створює умови для подолання апатії народу і відчуження його від влади, породжених роками тоталітаризму. Одне з ключових місць в інституційній основі політичного плюралізму займають політичні партії, які виражають політичну волю своїх членів і сприяють вираженню політичної волі громадянського суспільства. Партії є найважливішим елементом політичної системи будь-якої демократичної держави. Без них сьогодні практично неможливе саме здійснення державної влади. Необхідність багатопартійності в демократичних країнах і її специфічні риси зумовлені насамперед тим, що соціальною основою багатопартійності є саме суспільство, що складається з різних соціальних груп із суперечливими інтересами. Крім того, багатопартійність в демократичному суспільстві обумовлена наявністю в ньому конкуруючих угруповань, які борються між собою за вплив в парламентських та інших виборних органах, за те, щоб провести своїх прихильників на виборні посади.

Розглядається методика досліджень політичних партій і партійних систем в умовах соціальних трансформацій (в країнах Вишеградської четвірки). Автор вказує на основні чинники, які впливають на формування партійної системи, серед яких – логіка процесу перетворень; вибір форми врядування; виборча система; соціальні та політичні відмінності. Здійснюється аналіз впливу даних факторів на формування партійної системи. Подається перелік числових індикаторів для аналізу функціонування та розвитку партійних систем.

Мета дослідження – створити дослідницьку модель, з допомогою якої можна здійснювати аналіз еволюції партійних структур в умовах трансформації (переходу до демократії). Досягнення поставленої мети пов'язане із вирішенням таких дослідницьких завдань: 1) охарактеризувати основні чинники впливу на еволюцію партійних систем в умовах трансформації; 2) описати методологію дослідження еволюції партійних систем в країнах V4.

Таким чином, є підстави стверджувати, що у країнах окресленого регіону були запроваджені принципи політичного плюралізму, які сприяли успішному переходу від однопартійності до багатопартійності. До 1990 року сформувалися ідейно-організаційні передумови для виникнення плюралістичної політичної системи. Опозиція до Комуністичної партії була структурно оформлена і представляла собою мережу груп з широким спектром альтернативних поглядів і інтересів. Швидкі темпи і незворотність політичних змін в країнах Вишеградської четвірки, що послідували за подіями 1989 року і були спрямовані на перехід від тоталітаризму до демократичного політичного режиму, багато в чому пояснюються гуманістично-демократичними традиціями суспільств. Свою роль, безсумнівно, зіграв і фактор історичної пам'яті народу.

На нашу думку, до кінця 1990-их років склався цілком задовільний з точки зору розвитку демократичного плюралізму комплект політичних партій. Стан політичної системи наблизився до положення, коли виборець мав можливість вибрати між класичною ліберально-демократичною та соціал-демократичною партіями.

Глобальні процеси та транскордонне співробітництво: методи аналізу

Транскордонне співробітництво є найбільш перспективною формою розвитку міжнародних, регіональних, місцевих відносин. Формами транскордонного співробітництва в країнах Європи є міжнародна усестороння інтеграція, розробка й реалізація спільних проєктів, експорт та імпорт товарів і послуг, локальні прикордонні контакти, взаємодія між адміністративно-територіальними одиницями окремих держав тощо.

Транскордонне співробітництво є потужним, але не відокремленим інструментом розв'язання проблем європейського, місцевого розвитку. Воно матиме довгостроковий стійкий ефект лише як складова цілісного, ретельно прорахованого механізму міжнародного, регіонального розвитку, що має базуватися на просторовому підході та розвиненому інституційному підґрунті. У такому ракурсі розгляд теоретико-методологічних основ має визначальний характер.

Теоретико-методологічні основи транскордонного співробітництва потребують використання методологічних досягнень інших наук, існуючої європейської практики, теоретичного й практичного осмислення проблем сьогодення та шляхів їх розв'язання.

Система методологічних засад транскордонного співробітництва, що містить багато складових, потребує подальшого розвитку, систематизації визначених теоретичних та практичних напрацювань. Особливо це стосується підходів, форм, принципів, типів, моделей, проблемних зон. Цим питанням і присвячене дослідження.

Щодо теоретико-методологічних засад розвитку транскордонного співробітництва можливо зазначити, що необхідні дії стосовно уніфікації загальних елементів в Європі та Україні, приведення до єдиної форми та змісту основних наукових параметрів методології, поєднання теоретичних та практичних здобутків.